

בעל העקידה

מתורתו של רבינו רבי יצחק עדאמה זיע"א

מחבר ספר "עקידת יצחק"

גיליון נ' - פרשת נצבים וילך תשפ"ו

מהדורת א"ל

ביאור מעלת בעלי התשובה על הצדיקים הגמורים

ויתאמץ להתקומם כנגדם, וזה יחייב לעשות המצוה בכוונה חזקה ובמסירות נפש, וכן בעל התשובה צריך להתגבר בכל פעם שעושה מצוה על מה שהיה רגיל בזמן חטאו שלא לקיים המצוות, ועל כן ודאי כוונתו שלימה וחזקה יותר מצדיקים שלא חטאו מעולם. ענין זה של ההתאמצות לקיים המצוה כולל בתוכו עוד שתי מעלות: א. שאף אם יזדמן לו עיכובים מלעשות המצוה, כיון שהוא עומד כל הזמן ומתחזק לקיים המצוות ודאי יתגבר גם על המניעות שיעמדו בפניו, בשונה מצדיק גמור שיתכן שאם תהא לו מניעה הוא ימנע מקיום המצוה. ב. שגם מצוות שלא יזדמנו לו לקיים, כיון שברצונו היה לקיים הרי זה נחשב כאילו קיים, וכפי שאמרנו בקידושין (מ.) מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה.

נמצאו ארבע מעלות לבעלי התשובה יותר מצדיקים גמורים: א. שכשמזדמן להם לעבור העבירה ואינם עוברים, מקיימים בזה מצות תשובה ונחשב להם כמצות עשה בקום ועשה. ב. שמקיימים המצוות בכה והתאמצות יתירה ובכוונה שלימה. ג. שלא ימנעו מקיום המצוות אף אם יהיו להם עיכובים שונים. ד. שמרוב חשקם לקיים המצוות, גם כל המצוות שלא באו לידם נחשב כאילו קיימום.

זהו שאמרנו שהעושה תשובה מאהבה זדונות נעשים לו כזכויות, דהיינו, שכשמזדמנים לו עוונות אלו שוב, ומתגבר ואינו עובר, הרי מקיים בזה מצות עשה של תשובה וחשוב כמקיים בקום ועשה, וכן מוסיף הוא זכויות רבות בקיום המצוות שעושה מכאן ואילך, על כן הם חשובים לו כזכויות. אכן העושה תשובה מיראה, שלא הגיע לדרגה שמבין שאין ראוי לחטוא לפני ה', אלא שמפחד העונשים הוא שב בתשובה ומתחרט על עוונותיו, שאילו היה יודע שיענש כל כך לא היה חוטא, לכך הוא נחשב כשוגג, אבל המעלה להחשיבם כזכויות הוא רק בעושה תשובה מאהבה ומשתדל בכל כוחו לקיים המצוות.

והוא מה שאמר רבי אבהו שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, לפי שמדבר בעושים תשובה מאהבה, שיש בהם את כל המעלות הנזכרות, שבזה הם מעולים יותר מצדיקים גמורים.

עקידת יצחק שער ק

כלומר, שיבא לידו נסיון, שבו הוא חטא בפעמים קודמות, ויעמוד בנסיון ולא יחטא. ועל ענין זה אמרו חז"ל (קידושין לט:) "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה", וכפי שפירשו שם, כגון שבא דבר עבירה לידו וניצל הימנה, שכשבה לפניו עבירה שהיה רגיל בה בהיותו חוטא, וכעת הוא נלחם עם תאוותו מלחמה קשה ועצומה, הרי זה נחשב כעושה מעשה, והמצוה שמקיים היא מצות התשובה.

החידוש בזה הוא, שאף שלכאורה קיום מצוה זו היא בשב ואל תעשה, ועיקר שכר המצוות הוא על מצוות שעושה בקום ועשה, כפי שקבעה התורה, ומשום שמצוות שעושה בקום ועשה הרי הם נקבעים בנפש הרבה יותר מדברים שנמנע מלעשותם, מכל מקום כשהיה רגיל לעבור עבירה בקום ועשה, וכשבא לידו שוב הנסיון הוא נלחם ומתגבר על יצרו וכובשו, הרי זה נחשב כאילו עשה מעשה בפועל. זהו שאמר דוד המלך (תהלים טו, ג, ה) 'לא רָגַל עַל לִשְׁנִי לֹא עָשִׂה לְרַעְהוּ רָעָה וְחִרְפָּה לֹא נִשְׂאָה עַל קִרְבּוֹ וְגו' פָּסַף לֹא נָתַן בְּנִשְׁפָּה וְשָׁחַד עַל נָקִי לֹא לָקַח עֲשֵׂה אֶלָּה לֹא יָמוּט לְעוֹלָם, ולכאורה לא מובן, שהרי מדבר על הנמנע מלעבור עבירות, שלא דיבר לשון הרע, ולא עשה לחבירו רעה, ולא נתן כספו בנשך ולא לקח שוחד, ואם כן מהו שאמר 'עושה אלה לא ימוט לעולם', היה צריך לומר 'הנזהר מאלה לא ימוט', אלא ודאי מדובר בבעל תשובה, שקודם לכן היה רגיל לעבור על עבירות אלו, וכשחזר בתשובה ומזדמנים לידו מקרים כמו אלו שהיה חוטא בהם, וכשהוא נמנע הרי זה נחשב כעושה מצוה.

זוהי המעלה הראשונה שיש לבעלי תשובה יותר מצדיקים גמורים, כיון שלצדיקים גמורים אין את האפשרות להגיע למצב כזה שיבא לידיהם נסיון שכבר חטאו בו, ויעמדו בו ויחשב להם כמצות עשה.

אבל יש מעלה נוספת לבעלי התשובה, והיא בקיום המצוות וההנהגות הטובות שמקיים בעל התשובה, לפי שכשם שיש חילוק בין העושה מצוה בכוונה למצוה שלא בכוונה, כך יש הבדל בין כוונה חלשה לכוונה חזקה, ועל כן המקיים מצוה במקום שאין דבר המעכב עליו, אין הכרח שיעשה בכוונה שלימה, אבל העושה במקום שיש לו מתנגדים ודאי יתחזק

וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל כָּל אֲשֶׁר אֶנְכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּבָנִיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ (דברים ל, ב)

בפרשה זו נצטוו ישראל על מצות התשובה, שכשיחטאו ישראל ויעברו על מצוות ה', מצווים הם לשוב בתשובה, שזה כולל תחילה לעזוב את החטאים, להתחרט ולהתוודות עליהם, ולהשתדל מכאן ואילך לקיים את כל המצוות.

בדברי חז"ל מצינו מאמרים רבים המדברים אודות גודל מעלת התשובה, כמו שאמרנו ביומא (פז.) גדולה תשובה שמגיעת עד כסא הכבוד, שנאמר (הושע יד ב) 'שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ', ועוד אמרו (שם:) שהעושה תשובה מאהבה זדונות נעשין לו כזכויות, והעושה תשובה מיראה זדונות נעשין לו כשגגות, ובמסכת ברכות (לד:) אמר רבי אבהו, שבעלי תשובה גדולים יותר מצדיקים גמורים, שאמר, מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר (ישעיה נז יט) 'שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרִחוּק וּלְקִרְבֹּי, תַחֲלִיל לַרְחוּק שֶׁהֵם בְּעֵלֵי תְשׁוּבָה שֶׁהֵיוּ רְחוּקִים, ולאחר מכן לקרוב, אלו הצדיקים שהיו קרובים. אולם רבי יוחנן חולק שם, ואמר ששכר הצדיקים הגמורים גדול יותר משכר בעלי התשובה, ופירש, 'לרחוק' הם הצדיקים שתמיד היו רחוקים מדבר עבירה, ו'לקרוב' הם בעלי תשובה שהיו קרובים לדבר עבירה.

ויש להתבונן בענין התשובה: א. מדוע באמת העושה תשובה מאהבה, זדונות נעשין לו כזכויות, והלא באותה שעה שחטא היו עוונות גמורים, וכיצד על ידי התשובה ייהפכו לזכויות. וכן מהו החילוק בין תשובה מאהבה לתשובה מיראה, שבתשובה מיראה הזדונות נעשות לו רק כשגגות.

ב. מדוע לדעת רבי אבהו בעלי תשובה נמצאים בדרגה גבוהה יותר מהצדיקים גמורים, שאף אם נאמר שזה מפני שהזדונות נעשו לו כזכויות, עדיין גם הצדיקים הלא מלאים בזכויות רבות.

נראה לבאר, שעיקר ענין התשובה הוא כמו שאמרנו חז"ל (יומא פז:) 'היכי דמי בעל תשובה, אמר רב יהודה, כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה, מחוי רב יהודה באותה אשה באותו פרק באותו מקום',